1572 Het Dagelijks Leven

Dat Dordrecht in 1572 het toneel was belangrijke historische gebeurtenissen is bekend. Minder bekend is hoe de dordtenaren zelf leefden, aten en speelden. Een blik op het dagelijks leven in 1572.

SCHOEISEL

Schoenen werden in de 16e eeuw meestal gemaakt van rundleer en een enkele keer van geitenleer. De meeste schoenen hadden een leren zool, maar enkele schoenen die in 2002 werden gevonden bij archeologisch onderzoek aan de Spuiboulevard/Spuiweg hadden een binnenzool van kurk. Meestal werden de leren schoenen buitenshuis beschermd tegen straatvuil door trippen. Een trip was een onderschoen van hout, een soort slipper waar de voet met schoen en al in gestoken kon worden. Het model van een schoen was ook toen al aan modegrillen onderhevig.

KLEDING ACCESSOIRES

De Dordtse bodem levert veelvuldig archeologische vondsten van metaal op. Deze voorwerpen zijn vaak moeilijk met het blote oog te vinden tijdens een opgraving. Daarom wordt gebruikgemaakt van een metaaldetector. In 2002 werden diverse tinnen knoopjes gevonden, sommigen prachtig gedecoreerd. Daarnaast maakte een mantelspeld en enkele kledinghaakjes deel uit van de vondsten en kon tevens een prachtig bewerkte riemtong van messing worden geborgen.

KLEDING

Kleding is in alle tijden modegevoelig geweest. Hoe de mensen gekleed gingen in de 16e eeuw is natuurlijk ten dele bekend van schilderijen en gravures. Normaal wordt tijdens archeologisch onderzoek niet vaak resten van kleding aangetroffen; het materiaal waarvan het werd gemaakt is meestal vergaan. Archeologisch onderzoek in Dordrecht leverde echter wel met enige regelmaat kledingresten op, omdat de bewaarcondities in de Dordtse ondergrond uitermate geschikt zijn voor kwetsbare organische resten als textiel en leer. Aan de Spuiboulevard/Spuiweg werd in 2002 dan ook een deel van een fraai opengewerkt leren wambuis gevonden. Een specialist op het gebied van archeologisch leer tekende een reconstructie.Dit type wambuis werd in de 16e eeuw gedragen door waarschijnlijk de wat meer gegoede burgers.

door Deborah Paalman en Lisa Traarbach

Het Dagelijks Leven in 1572

SPEELGOED

Hoewel met de opkomst van het protestantisme in de 16e eeuw een discussie ontstond over het nut van spelen en speelgoed, was dit vermaak onderdeel van de dagelijkse beslommeringen. Kinderen in Dordrecht hebben zonder twijfel gespeeld op straten, pleinen en boerenerven. De aanhangers van Calvijn vonden echter dat spelen moest worden verboden. Het was in hun ogen een nutteloze bezigheid. Luther zag het kinderspel gelukkig als nuttig en ontspannend. Dat kinderen de discussie van de volwassenen niet interessant vonden en gewoon bleven spelen blijkt uit enkele vondsten van 16e en 17e eeuws speelgoed in Dordrecht, zoals een loden colfslof, houten draai- of drijftol en tinnen speelgoedbordje.

VOEDSEL EN MAALTIJDBEREIDING

In Dordrecht zijn talloze archeologische vondsten uit de bodem te voorschijn gekomen die te maken hebben met het bewaren van voedsel, eten, drinken en koken. Tot de 16e en 17e-eeuwse vondsten behoren fragmenten van borden, kook- en voorraadpotten en bakpannen, een houten botermesje, een houten kommetje en diverse houten stopjes. Het geeft een goed beeld van de huishoudens van gewone Dordtenaren. Ook worden tijdens opgravingen resten van voedsel gevonden in de vorm van dierlijke botten met hak- en snijsporen (slachtafval en consumptieafval) en zaden van groenten, fruit, noten en kruiden. Door onderzoek naar botanische en dierlijke resten kan een beeld worden gevormd van de beschikbare ingrediënten voor een maaltijd. De recepten worden helaas nooit gevonden! Wel zijn er een aantal kookboeken bewaard gebleven, waaronder het Dordtse kookboek uit 1601 'Eenen seer schoonen ende excellenten Coc-Boeck'. Hierin wordt het recept genoemd van een gerecht dat op 3 oktober 1574 werd ontdekt, de dag waarop Leiden werd ontzet van het Spaanse beleg.

Bij het overhaaste vertrek van de Spanjaarden werd in een Spaans legerkamp in Leiden een pan met hutspot gevonden. Deze hutspot zag er echter heel anders uit dan nu, alleen al om reden dat er geen aardappels in zaten (de aardappel is pas vanaf de 18e eeuw als volksvoedsel in gebruik).

Het recept van de hutspot luidt als volgt:

Neemt Runtvleesch, van 't beste dat aenden Osse is, te weten vande Loose, Ribbe, ofte corte Ribbe ende een stucxken vande Muys ende doet hem over 'tvyer van pas ghesouten ende geschuymt ende als hy siedet, soo doeter twee of dry geheele Aiuynen in ende een bussleken gedroochde Dilstocken. Neemt 2 of dry clauwen Gengeber, dry of vier bladeren Foelie ende een hantvol heelne Peper. Bint dit tesamen in een fijn doecxken, werpet oock inden pot ende latet tsamen sieden tot dattet genoech is. Verslaet hem dan ende werpt den Ajuyn wech ende set hem met het selve sop te stoven in eenen schoonen pot. Doeter het docxken met het heel cruyt ende de Dilstocken ooc by inden pot. Latet tsamen stoven tot dat het ghenoech is. Recht dan den Hussepot op, effen inde schotel geleyt, werpt de Dillestocken wech ende neemt het cruyt wt het doexken ende stroyt den Peper heel over het vleesch. Legt de Foeylie hier ende daer heel op het vleesch ende op de canten vande schotel, ooc den heelen Gengeber in schijfkens gesneden op het vleesch ende op de canten vande schotel gheleyt ende dienet ter tafelen. Het is gereet ende excellent.

DIEREN

Honden en katten maakten algemeen deel uit van het dagelijkse straatbeeld. In tegenstelling tot nu hielden sommige inwoners van de stad ook zelf een varken, een schaap of een geit in een kot op het achtererf. Ganzen en kippen scharrelden op de mesthoop en op straat. Liep een gans of een kip iemand voor de voeten? Dan kon het beest een schop tegen zijn borst verwachten. Enkele borstbeenderen van ganzen en kippen die tijdens een opgraving uit de grond zijn gehaald vertonen dan ook inderdaad een (geheelde) breuk op dit punt. Uit opgravingen in Dordrecht komt veel dierlijk bot. Het gaat om botten van runderen, die meestal op een leeftijd van 2 tot 3 jaar werden geslacht, botten van paarden, varkens, schapen en geiten, honden, katten en soms een (kot)konijn. Daarnaast zijn talrijke eendensoorten aangetroffen, evenals ganzen, kippen en zwanen. De eenden werden waarschijnlijk voor een groot deel gevangen in eendenkooien in de Biesbosch en op de markt in de stad verkocht. De botten van koeien, paarden, varkens en schapen waren tevens zeer geschikt om van alles van te maken, van spelletje tot mesheft.